

Унінець І. М.
к.е.н., докторант ДВНЗ «Київський
національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
e-mail: germanirina777@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1690-6590

Uninets Iryna,
PhD, Doctoral student,
Kyiv National Economic
University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine,
e-mail: germanirina777@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1690-6590

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОСИСТЕМІ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність розуміння сутності зеленої економіки в якості екосистеми, в якій врівноважені процеси економічного, соціального, екологічного, політичного розвитку. Зростання уваги до проблем збереження довкілля для прийдешніх поколінь спостерігається з кінця минулого століття. Це знаходить прояв у проведенні важливих глобальних заходів, політичних рішеннях різних рівнів, посиленні аналітичної діяльності. Поширення концепції зеленої економіки передбачає поліпшення добробуту людей і соціальної справедливості, при одночасному зменшенні екологічних ризиків та екологічних негараздів. Зелена економіка включає в себе три основні поняття: низьковуглецевий, ресурсозаощаджуючий і соціально-інклюзивний розвиток. В умовах зеленої економіки зростання зайнятості та доходів забезпечується державними та приватними інвестиціями в інфраструктуру та активи, які дозволяють зменшити викиди та забруднення вуглецем, підвищити енергетичну та ресурсну ефективність та запобігти втраті біорізноманіття. Внаслідок наполегливої роботи по реалізації зеленої економіки виникла концепція інклюзивної зеленої економіки. Інклюзивна зелена економіка — це економіка, яка покращує добробут людей і створює соціальну справедливість, одночасно знижує екологічні ризики і дефіцит ресурсів. Інклюзивна зелена економіка є альтернативою домінуючій сьогодні економічній моделі, яка посилює нерівність, сприяє марнотратству, викликає дефіцит ресурсів і створює широко поширені загрози для навколишнього середовища і здоров'я людини. Це шлях до досягнення Порядку денного для сталого розвитку до 2030 року, викорінення бідності при збереженні екологічних порогових значень, які лежать в основі здоров'я, добробуту та розвитку людини. У міжнародній аналітиці поширюються різноманітні індекси та показники для виміру розвитку зеленої економіки. Основні індекси виміру екологізації економіки включають в себе соціальні параметри, соціальну інклюзивність та екологізацію. В рамках Індексу зеленого зростання вимірюються результати діяльності урядів країн у досягненні цілей сталого розвитку (ефективне використання ресурсів, захист природних ресурсів, можливості для впровадження екологічних ініціатив та соціальна інтеграція). Індекс прогресу зеленої економіки ЮНЕП (GEP) не залишається незмінним і постійно удосконалюється і наповнюється новим змістом для виміру прогресу в досягненні інклюзивної зеленої економіки. Індекс прогресу зеленої економіки є ключовим інструментом для політиків, аналітиків та інших зацікавлених сторін в розумінні прогресу зеленої економіки.

Ключові слова: глобалізація, зелена економіка, зелене зростання, інклюзивна зелена економіка, Індекс зеленого зростання, Індекс прогресу зеленої економіки.

Abstract. The necessity of understanding the essence of green economy as an «ecosystem in which processes of economic, social, environmental and political development are balanced» is grounded in this article. The growing attention to the problems of environmental protection for future generations has been observed since the end of the last century. This is reflected in the implementation of important global events, policy decisions at various levels and strengthening of analytical activities. Dissemination of the green economy concept involves improving human well-being and social justice, while reducing environmental risks and environmental injuries. The green economy includes three main concepts: low-carbon, resource-saving and socially inclusive development. In a green economy, employment and income growths are driven by public and private investment in infrastructure and assets that reduce carbon emissions and pollution, increase energy and resource efficiency, and prevent biodiversity loss. As a result of persistent work on the implementation of the green economy, the concept of an inclusive green economy emerged. An inclusive green economy is an alternative to today's dominant economic model, which exacerbates inequality, promotes waste, causes resource shortages and poses widespread threats to the environment and human health. This is the way to achieve the 2030 Agenda for Sustainable Development, the eradication of poverty while maintaining the environmental thresholds that underpin human health, well-being and development. In international analytics practice a variety of indices and indicators for measuring the development of green economy are applied. Major indexes measure the greening of the economy include social parameters, Social Inclusion and environmentalizing. The Green Growth Index measures the performance of governments in achieving sustainable development goals (efficient use of resources, protection of natural resources, opportunities for environmental initiatives and social integration). Index of Green Economy Progress (GEP) doesn't remain unchanged and is constantly being improved and filled with new content for measuring progress towards an inclusive green economy. Index of green economy progress is a key tool for policymakers, analysts and other interested parties in understanding the progress of green economy.

Key words: globalization, green economy, green growth, inclusive green economy, green growth index, green economy progress index.

Jel F63; F64; Q47

Вступ та постановка проблеми. Сучасна епоха розвитку суспільства характеризується безпрецедентним зростанням ролі знань та уваги до соціальних та екологічних проблем людства. Екологізація як посилення уваги людства до проблем збереження довкілля виступає важливим трендом сучасного глобального розвитку. Актуальною проблемою виступає дослідження чинників і драйверів такого розвитку країн, який врівноважений із природнім середовищем. У новому суспільному контексті актуалізується питання інновацій чи забезпечення інноваційного розвитку не просто саме по собі, а у першу чергу — в контексті забезпечення розвитку екосистем. За такого підходу підкреслюється сприйняття економіки в якості екосистеми, в якій врівноважені різні сфери діяльності та їх суб'єкти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі однією з найактуальніших проблем виступає теоретико-методологічне осмислення сутності трансформаційних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві. Відображенням цього стала поява теорій постіндустріального суспільства, технотронного суспільства, інформаційного суспільства, мережевого суспільства та суспільства знань. З кінця минулого століття в наукових дослідженнях актуалізується тема збереження довкілля, з'являються концепції сталого розвитку, зеленого зростання,

зеленої економіки. У працях зарубіжних і вітчизняних учених-економістів А. Бовена, І. Гайдуцього, І. Каленюк, Д. Пірса, Н. Стерна, Л. Цимбал, М. Яніке та ін. на концептуальному рівні досліджуються питання формування нового типу економіки у загальному контексті глобального суспільного розвитку.

Новою віхою на початку XXI століття є поява поняття смартекономіки, що уособлює поширення нових розумних технологій з метою управління економічними, соціальними, екологічними процесами. Проявом сучасного розвитку є зростання уваги до соціальних та екологічних проблем, що зумовило формування нового підходу до сприйняття економічних явищ і процесів, а саме дослідження їх в якості елементів екосистеми. Поява поняття «зелена економіка» є характерною ознакою цих нових трендів. Не дивлячись на «очевидність» його розуміння, це поняття ще потребує поглибленого економічного дослідження.

Методика дослідження передбачає, по-перше, виявлення та підтвердження загального тренду екологізації сучасного економічного розвитку. По-друге, важливим завданням виступає аналіз існуючих методик аналітичної оцінки процесів екологізації в міжнародній аналітичній діяльності.

Метою статті є виявлення особливостей розвитку зеленої економіки в умовах сучасної глобальної екосистеми.

Виклад основного матеріалу. Посилення процесів інтелектуалізації в світогосподарському розвитку зумовило появу поняття «смартекономіка», що є уособленням послідовної та все проникаючої інтелектуалізації та екологізації економіки. В цій новій економіці новітні технології забезпечують не тільки виконання окремих важливих функцій, а й дозволяють управляти процесами та зв'язками між різними елементами та суб'єктами. Причому — «розумно» управляти, з позицій досягнення глобальних і стратегічно важливих цілей: збереження довкілля, забезпечення комфортного середовища (економічного, соціального, політичного, бізнес-середовища тощо). З'ясування особливостей екологічної складової поняття смартекономіки та основних трендів її прояву виступає актуальною проблемою сучасної світової економічної науки.

Екологізація реалізується в системі забезпечення еколого-економічних інтересів, забезпечення цілісності природних систем, захисту навколишнього середовища та ін. Причому ця тенденція знаходить прояв не тільки у декларуванні важливих принципів і цілей, вона стає неодмінною складовою усіх різноманітних видів суспільної діяльності. При реалізації будь-яких економічних, соціальних, бізнес-проектів врахування екологічного контексту все більше стає обов'язковою нормою.

У міжнародній спільноті екологізація відома під терміном «greening», причому в його розумінні можна відмітити різні підходи. Вперше цей термін зустрічається у 1970 році в книзі Чарльза Райха «The Greening of America». Власне він вкладав у це поняття значно ширший зміст, ніж увага до довкілля. Тим не менше, вже на початку XXI століття цей термін підхопили і почали широко використовувати як у науковій літературі, так і в ЗМІ.

Визначальним поворотним моментом у збільшенні уваги до проблем довкілля стала конференція ООН в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) у 1992 році — Саміт Землі. За її підсумками урядами 178 країн була прийнята Декларація по навколишньому середовищу і розвитку та Заява про принципи сталого розвитку. У цьому ж році була створена Комісія із сталого розвитку. З того часу відбулося багато важливих

заходів глобального рівня, що послідовно просували ідеї сталого розвитку та захисту довкілля в політику та економіку на різних рівнях. За підсумками 20 років конференції у Ріо-де-Жанейро в 2002 році пройшла нова конференція Ріо+20, зібравши лідерів країн, тисячі представників приватного сектору, недержавних організацій та інших груп. Спільними зусиллями на цьому саміті розроблена стратегія того, як можна скоротити рівень безпеки, сприяти розвитку соціальної справедливості та забезпечувати заходи щодо охорони навколишнього середовища з урахуванням всіх факторів. Країни намітили вирішення цих проблем такими шляхами:

- перехід до більш безпечної для екології економіки, приділяючи особливу увагу зменшенню бідності;
- захист океанів від вилову риби, руйнування морських екосистем і негативного впливу зміни клімату;
- раціональне облаштування міст і створення в них сприятливіших умов для життя;
- ширше використання відновлюваних джерел енергії, що дозволить істотно скоротити викиди вуглецю і масштаби забруднення навколишнього середовища всередині і поза приміщеннями, водночас сприяючи економічному зростанню;
- ефективніше управління лісами забезпечує цілий ряд переваг — скорочення масштабів зблизнення вдвічі до 2030 року дозволить уникнути збитків від зміни клімату в результаті викиду парникових газів, що становить, за оцінками, 3,7 трлн доларів США, якщо навіть не враховувати вартість робочих місць і доходу, біорізноманіття, чистої води і медичних препаратів, які забезпечуються лісами;
- покращення способів збереження та управління водними ресурсами з метою сприяння розвитку та захисту від опустелювання [1].

У 2008 році Програма ООН з довкілля (United Nations Environment Program — UNEP) запустила Ініціативу зеленої економіки (GEI), програму глобальних досліджень і допомоги на рівні країн, покликану спонукати політиків підтримувати екологічні інвестиції. На Генеральній Асамблеї ООН у 2015 році UNEP опублікувала «Пошук шляхів до інклюзивної зеленої економіки». У документі підкреслюються такі концепції, як спільне використання, циркулярність, співпраця, солідарність, стійкість, можливості і взаємозалежність.

За останнє десятиліття концепція зеленої економіки стала стратегічним пріоритетом для багатьох урядів і міжурядових організацій. Загалом, 65 країн стали на шлях інклюзивної зеленої економіки та відповідних стратегій. Перетворивши свою економіку в рушійну силу стійкості, ці країни готові до вирішення основних проблем 21 століття — від урбанізації та нестачі ресурсів до зміни клімату і економічної нестабільності.

UNEP визначає зелену економіку як таку, що призводить до поліпшення добробуту людей і соціальної справедливості, одночасно суттєво зменшуючи екологічні ризики та екологічні негаразди. Було визначено, що зелена економіка включає в себе три основні поняття: низьковуглецевий, ресурсозаощаджуючий і соціально-інклюзивний розвиток. В умовах зеленої економіки зростання зайнятості та доходів забезпечується державними та приватними інвестиціями в інфраструктуру та активи, які дозволяють зменшити викиди та забруднення вуглецем, підвищити енергетичну та ресурсну ефективність та запобігти втраті біорізноманіття [2].

Внаслідок наполегливої роботи по реалізації зеленої економіки виникла концепція інклюзивної зеленої економіки. Інклюзивна зелена економіка — це економіка, яка покращує добробут людей і створює соціальну справедливість, одночасно знижує екологічні ризики і дефіцит ресурсів. Інклюзивна зелена економіка є альтернативою домінуючій сьогодні економічній моделі, яка посилює нерівність, сприяє марнотратству, викликає дефіцит ресурсів і створює широко поширені загрози для навколишнього середовища і здоров'я людини. Це можливість просунути як стійкість, так і соціальну справедливість як функції стабільної та процвітаючої фінансової системи в рамках обмеженої та крихкої планети. Це шлях до досягнення Порядку денного для сталого розвитку до 2030 року, викоринення бідності при збереженні екологічних порогових значень, які лежать в основі здоров'я, добробуту та розвитку людини [3].

У своєму найпростішому вираженні така економіка є низьковуглецевою, ефективною та чистою у виробництві, але також включає споживання та результати, засновані на спільному використанні, циркулярності, співпраці, солідарності, стійкості, можливостях та взаємозалежності. Вона орієнтована на розширення можливостей і варіантів вибору для національних економік, використовуючи цілеспрямовані та відповідні політики щодо фіскального та соціального захисту, а також за підтримки сильних інституцій, спеціально спрямованих на захист соціальних та екологічних мінімальних рівнів.

Відомий економіст Ніколас Стерн у своїй праці «Економіка зміни клімату» зазначає, «що якщо ми не будемо діяти, загальні витрати та ризики зміни клімату будуть еквівалентні втраті щонайменше 5 % світового ВВП зараз і назажди. Якщо враховувати ширший спектр ризиків та наслідків, оцінка збитків може зрости до 20 % ВВП або більше [4].

Таким чином, ми можемо простежити процес перманентного зростання уваги світової спільноти до проблем довкілля, що підтверджується зростанням кількості заходів, публікацій, програм дій різного рівня. Поява понять «зелена економіка» та «інклюзивна зелена економіка» у важливих міжнародних документах також свідчить про стратегічні орієнтири світового розвитку. Цей процес — так звана «екологізація» («greening») отримав різні визначення в науковій та інформаційній літературі.

The greening — «екологізація людини чи організації означає, що ця особа чи організація стають все обізнанішими щодо екологічних проблем; процес прийняття або усвідомлення екологічних міркувань; ставати зрілішим і менш наївним, особливо у розумінні соціальних і політичних сил; будь-яке яблуко, що має дозрілу зеленувато-жовту шкірку» [5].

На наш погляд, можемо говорити про «greening» у широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі — це процес все активнішого захисту навколишнього середовища; процес початку уваги до захисту природного середовища (таке визначення дається у Кембріджському словнику). У вузькому розумінні під «greening» маються на увазі конкретні дії або процеси щодо збереження довкілля, або навіть просто «озеленення». У тому ж Кембріджському словнику цей процес визначається також і як такий, що «робить зеленіше траву, дерева і всі рослини» [6].

У матеріалах Європейської Комісії під «greening» розуміється політика підтримки фермерів, що має на меті збільшення виробництва екологічно чистої продукції. Фермери отримують прямі зелені платежі за збереження природних

ресурсів і надання суспільних благ для населення не за ринковими цінами. Ці прямі екологічні виплати здійснюються, якщо фермери дотримуються трьох обов'язкових правил на користь навколишнього середовища: диверсифікація культур (більша різноманітність культур робить ґрунти та екосистеми більш стійкими); підтримання постійних пасовищ (пасовища підтримують зв'язування вуглецю і захищають біорізноманіття (довкілля)); виділення 5 % орних земель під території, корисні для біорізноманіття (екологічні пріоритетні зони (EFA), наприклад дерева, живоплоти або землі, залишені під паром), що покращує біорізноманіття та середовище проживання [7].

Відносно першого пункту — вимоги диверсифікації культур, то фермерські господарства з площею ріллі понад 10 га повинні вирощувати не менше двох культур, у той час як на фермах площею понад 30 га потрібно не менше трьох культур. Основна культура не може займати більше 75 % землі. Є винятки з правил, залежно від конкретної ситуації. Наприклад, фермери з великою часткою пасовищ, що само по собі є екологічно корисним. Щодо підтримки пасовищ, то співвідношення постійних пасовищ і сільськогосподарських земель встановлюється країнами ЄС на національному або регіональному рівні (з запасом гнучкості 5 %). Крім того, країни ЄС визначають території екологічно вразливих постійних пасовищ. Фермери не можуть орати чи перетворювати постійні пасовища на цих територіях. Останній пункт вимагає, щоб фермери, чия площа орних земель перевищує 15 га, повинні забезпечити не менше 5 % своїх земель на екологічно орієнтовані зони з метою збереження і поліпшення біорізноманіття [7].

Зелена економіка розглядається в якості способу досягнення сталого розвитку. Це вимагає відходу від ресурсо-інтенсивної моделі росту, трансформації споживання і виробництва у напрямі сталішої моделі та збільшення створеної доданої вартості і реінвестицій в ті країни, що розвиваються, які багаті на ресурси. Для досягнення зеленої економіки політики мають стратегічно переорієнтовувати споживання, інвестиції та інші економічні активності у напрямі: 1) скорочення вуглецевих викидів, посилення енерго- та ресурсоефективності, попередження втрат біорізноманіття та екосистем, включаючи ефективний, з низьким впливом на навколишнє середовище розвиток технологій, будівель, транспортної інфраструктури; інвестиції у відновлювану енергетику; застосування підходу життєвого циклу; просування екологічних товарів і послуг; стале джерело матеріалів; підтримка та відновлення природного капіталу, що складається з землі, ґрунту, лісів, прісних вод, океанів, морських ресурсів, дикої фауни та флори та інших компонентів біорізноманіття;

2) поліпшення доступу до енергії, їжі, чистої води, біологічних ресурсів, санітарних послуг, громадського здоров'я та системи охорони здоров'я, нових робочих місць, системи охорони праці та соціального захисту, ІКТ, навчання та освіти, включаючи освіту для сталого розвитку і просування сталого споживання [8].

Економіка екосистем і біорізноманіття (The Economics of Ecosystems and Biodiversity, ТЕЕВ) — це глобальна ініціатива, орієнтована на «надання природним цінностям видимості». Її основною метою є включення цінностей біорізноманіття та екосистемних послуг у процес прийняття рішень на всіх рівнях. Вона націлена на досягнення цієї мети, дотримуючись структурованого підходу до оцінки, який допомагає особам, що приймають рішення, визнати широкий спектр

переваг, що надаються екосистемами та біорізноманіттям, продемонструвати свої цінності в економічному відношенні та врахування цих цінностей при прийнятті рішень [9].

У контексті загального тренду екологізації з'явився також і термін для нового розуміння зростання — зелене зростання. Зелене зростання визначається також як політика, що забезпечує «екологічно стійкий економічний прогрес для сприяння низьковуглецевому соціально-інклюзивному розвитку» [10]. Дослідженню сутності та факторів забезпечення зеленого зростання присвячені праці науковців [11; 12].

На початку нового століття національні та міжнародні зусилля посилюються з метою стимулювання зеленого зростання як нового підходу до збільшення сталого багатства. У 2009 році ОЕСР, яка пропагує комплексний підхід до вирішення взаємопов'язаних глобальних проблем, розпочала роботу із зеленого зростання як способу вирішення деяких найсерйозніших проблем, що стоять перед світом. У червні 2009 року Декларацію міністрів про зелене зростання підписали всі країни — члени ОЕСР, що підтвердило можливість одночасного досягнення і екологізації, і зростання. Стратегія «Назустріч зеленому зростанню» (GGS) (OECD, 2011a) була схвалена міністрами ОЕСР у травні 2011 року. Вона передбачає, що зелене зростання може відкрити нові джерела багатства шляхом заохочення більшої ефективності та продуктивності природних ресурсів, інновацій та нових ринків для зелених технологій, товарів і послуг [13].

Таким чином, екологізація вважається інструментом для досягнення сталого розвитку та викорінювання бідності. Очевидним є покладання концепції зеленої економіки в основу зусиль всієї світової спільноти щодо інтеграції екологічних і соціальних міркувань у процес прийняття економічних рішень. ЮНЕП називає свою діяльність із зеленої економіки одним із своїх «ключових внесків у процес Ріо + 20 і загальною метою боротьби з бідністю та забезпечення стійкого 21 століття» (UNEP (2011b)).

Зростання уваги світової спільноти до вирішення проблем забезпечення екологізації, екологічно орієнтованого розвитку економіки знаходить прояв у численних ініціативах, програмах і реальних діях, що підтверджено вищенаведеними прикладами. Подальшим розвитком концепції зеленої економіки, на наш погляд, виступає її включення до ширшого сприйняття в межах осмислення реальності та сутності смартекономіки. Остання уособлює в собі такий тип економіки, в якій посилена інтелектуалізація супроводжується диджиталізацією (поширенням цифрових та інших новітніх технологій), поєднанням економічних та екологічних інтересів, етичних та культурних цінностей, а також включенням всіх цих важливих цілей в управління на різних рівнях.

Підтвердженням цього стає поширення у міжнародній аналітиці комплексних індексів та показників, що вимірюють ступінь розвитку зеленої економіки в загальному контексті смартекономіки. В сучасному світі важливими стають не лише екологічні аспекти економіки, а й параметри комфортного проживання та характеристики благополуччя. Основні індекси виміру екологізації економіки включають і соціальні параметри, соціальної інклюзивності та екологізації. Так, наприклад, у рамках Індексу прогресу зеленої економіки визначаються гендерна рівність, освіта, тривалість життя, благополуччя та ін. (табл. 1).

ІНДИКАТОРИ ІНДЕКСУ ПРОГРЕСУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ [14]

Індикатор	Опис індикатора	Кількість країн для вимірювання	Ресурс
Зелена торгівля	Експорт еко-товарів за стандартами ОЕСР та АТЕС (% від загального експорту)	128	COMTRADE, ОЕСР, АТЕС
Екологічні патенти	Як вимір інновацій зелених технологій (% від загальної кількості патентів)	61	WIPO
Відновлювані джерела енергії	Частка відновлюваних джерел енергії (у загальному обсязі енергопостачання)	129	WDI
Використання енергії	Споживання енергії (кг нафтового еквівалента) за 1000 доларів ВВП	132	WDI
Показник Хосе Габріеля Пальма	Співвідношення 10 % найбагатших від частки доходу населення, поділене на частку найбідніших 40 %	121	ОЕСР, WDI
Доступ до основних послуг	Доступ до поліпшених джерел води (% від загальної кількості населення), доступ до електроенергії (% від загальної кількості населення), доступ до санітарних споруд (% від загальної кількості населення)	198	WDI
Забруднення повітря	Середнє річне забруднення PM _{2,5} (мікрограми на кубічний метр)	186	WDI
Екологічний слід	Споживання біотичних та абіотичних ресурсів (т/особа)	175	ООН
Морські та наземні заповідні зони	Загальна площа заповідної зони (% від загальної площі суші) та площа морської заповідної зони (% від територіальних вод)	195	UNEP-WCMC
Індекс гендерної нерівності	Показник, що відображає нерівність у досягненнях між жінками та чоловіками у трьох вимірах: репродуктивне здоров'я; розширення впливу; ринок праці	129	ООН
Пенсійне покриття	Частка населення, яке перевищує встановлений законом пенсійний вік, що отримує пенсію за віком, за внеском	102	МОП
Освіта	Середня кількість років освіти, яку отримують люди у віці 25 років і старше, перерахована з рівня досягнення освіти за офіційною тривалістю кожного рівня	170	ООН
Ймовірна тривалість життя	Очікувана тривалість життя при народженні вказує на кількість років, які проживе новонароджене немовля, якщо переважаючі моделі смертності на момент його народження залишаться незмінними протягом усього життя	200	WDI

Ще одним індексом, що здійснює оцінку різних аспектів смартекономіки є Індекс зеленого зростання, в рамках якого вимірюються результати діяльності урядів країн у досягненні цілей сталого розвитку, включаючи зокрема чотири основні аспекти: ефективне використання ресурсів, захист природних ресурсів, можливості для впровадження екологічних ініціатив та соціальна інтеграція. Індекс зеленого зростання визначається для кожного регіону окремо, включаючи п'ять географічних регіонів — Африку, Америку, Азію, Європу та Океанію [15]. В той же час, Індекс прогресу зеленої економіки ЮНЕП (GEP) не залишається незмінним і постійно удосконалюється і наповнюється новим змістом для виміру прогресу в досягненні інклюзивної зеленої економіки [16].

Індекс прогресу зеленої економіки є ключовим інструментом для політиків, аналітиків та інших зацікавлених сторін у розумінні прогресу зеленої економіки. Система вимірювань GEP доповнює попередньо розроблену систему показників зеленої економіки ООН (UNEP, 2012; UNEP, 2014; і UNEP, 2015) на різних етапах формування політики.

Система вимірювань GEP має чотири цілі:

- підтримати оцінку прогресу у здійсненні відбору ЦУР у рамках Порядку денного сталого розвитку до 2030 року та встановлення прямих зв'язків з ними;
- допомогти країнам відстежувати прогрес у досягненні національно визначених цілей у пріоритетних сферах;
- запровадити більший рівень прозорості при розробці політики та надати політикам інструменти, необхідні для вироблення політики, що підтримує перехід до інклюзивної зеленої економіки;
- виміряти та порівняти зусилля, що стосуються зеленої економіки в різних країнах.

Система вимірювань GEP має на меті зрозуміти, наскільки інклюзивна зелена економіка вирішує три основні глобальні виклики, а саме: (а) стійку бідність; (б) перевищення планетних меж; та (с) несправедливий розподіл зростаючого багатства. Він включає вимірювання накопичення капіталу — будь то природного, низьковуглецевого та ресурсозберігаючого, людського чи соціального, — що служить вкладом для виробництва товарів і послуг екологічно чистим способом. Він також намагається відобразити перехід споживання, інвестицій, державних витрат і торгівлі до таких товарів і послуг.

У своїй початковій версії GEP Measurement Framework складається з індексу GEP і супутньої інформаційної панелі показників стійкості. Ці компоненти можуть бути проаналізовані як окремо, так і комбіновані, щоб забезпечити ранжування прогресу за країнами (GEP+).

Перший компонент, Індекс GEP, вимірює прогрес, досягнутий у покращенні добробуту нинішніх поколінь стосовно економічних можливостей, соціальної інклюзивності та захисту навколишнього середовища. Він складається з 13 показників, які охоплюють такі важливі проблеми, які стикаються з переходом до інклюзивної зеленої економіки, такі як матеріальний слід і нерівність. Індекс GEP фокусується на прогресі, досягнутому країнами щодо встановленої цілі для кожного окремого показника. Побудова індексу GEP використовує систему зважування, яка дозволяє оцінити віддаленість країни від глобального порогу за певним компонентом інклюзивної зеленої економіки (показник) та оцінку відносної важливості одного компонента (показник) щодо інших з точки зору країни.

Інформаційна панель стійкості включає шість показників, які відстежують стійкість будь-якого прогресу, який був досягнутий, виміряний Індексом GEP. Його роль полягає у моніторингу довгострокової стійкості факторів, що лежать в основі сучасного та майбутнього добробуту людства [14].

Таким чином, різні методики оцінки розвитку зеленої економіки враховують і мають свої особливості: ключові аспекти, цільове спрямування, набір індикаторів. Все це ще раз підтверджує зростання значення різних аспектів екологізації для сучасного розвитку світової економіки.

Екологізація стає основним трендом сучасної політичної діяльності, спочатку на глобальному рівні, а потім — на рівні урядів країн. Міжнародна практика державної підтримки екологічної спрямованості всієї життєдіяльності країни стає все більш різноманітною та масштабною [13]. Введення економічних стимулів впливає на екологізацію інвестицій і загалом виробництва товарів і послуг. Це, в свою чергу, формує новий характер попиту — споживання товарів і послуг з урахуванням екологічної складової. Для споживачів стають важливими не тільки загальні та технічні характеристики продуктів або послуг, а й — їх вплив на здоров'я людей і довкілля.

Ланцюгова реакція іде надалі — відбувається формування екологічно свідомої громадської думки, відповідного менталітету. Це має широке коло проявів в економічній, громадській, соціальній та інших видах діяльності. І саме головне — екологічні орієнтири мають проникнути в психологію людей, має сформуватися екологічна свідомість усіх верств населення та суб'єктів діяльності. А також має сформуватися екологічно орієнтована споживацька поведінка, коли важливими цінностями стають: збереження та заощадливе використання ресурсів як у виробництві, так і в споживанні, перехід до відновлюваних джерел енергії, грамотна утилізація відходів та ін. Важливим аспектом загального процесу екологізації виступає те, що всі його прояви втілюються в реальність завдяки можливостям новітніх технологій, власне — інформаційно-комунікаційних технологій, нано-технологій, біотехнологій тощо.

Висновки. Екологізація стає ключовим трендом сучасного глобального розвитку. З кінця ХХ століття принципи та цінності збереження довкілля не тільки декларуються, а й усе більше проникають в управління та діяльність різноманітних суб'єктів. Екологічні цінності стають визначальними в політичній, економічній, громадській, соціальній діяльності. Все більше враховуються при здійсненні інвестицій, виробничої діяльності, при формуванні попиту споживачів, загальної екологічно орієнтованої свідомості та споживацької поведінки. Важливим інструментом просування екологізації є новітні технології, що створюють для цього необхідні можливості та інструменти.

Література

1. Конференція Організації Об'єднаних Націй по устійчивому розвитку «Ріо+20». URL: <https://web.archive.org/web/20120730170520/http://www.un.org/ru/ecosoc/about/uncsd-rio.shtml>. (дата звернення 9.09.2020)
2. UN Environment Programme. Green Economy. URL: <https://www.unenvironment.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy> (дата звернення 9.09.2020)

3. What is an «Inclusive Green Economy»? URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter/what-inclusive-green-economy> (дата звернення 30.11.2020)
4. Stern N. Stern Review: The Economics of Climate Change. London: Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment 2006. 700 с. URL: http://mudancasclimaticas.cptec.inpe.br/~rmclima/pdfs/destaques/sternreview_report_complete.pdf (дата звернення 30.11.2020)
5. Definition of 'greening'. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/greening> (дата звернення 30.11.2020)
6. Definition of 'greening'. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/greening> (дата звернення 29.11.2020)
7. Sustainable land use (greening). URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/greening_en (дата звернення 28.11.2020)
8. Working towards a Balanced and Inclusive Green Economy. A United Nations System-wide Perspective. URL: https://issuu.com/christinadianparmionova/docs/working_towards_a_green_economy
9. Making nature's values visible. URL: <http://teebweb.org/> (дата звернення 23.11.2020)
10. Jänicke M. Green growth: From a growing eco-industry to economic sustainability. Energy Policy. 2012. P. 13–21. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0301421512003503> (дата звернення 15.09.2020).
11. Bowen A. The Green Growth Narrative: Paradigm Shift or Just Spin? Global Environmental Change 21(4). 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/251624314_The_Green_Growth_Narrative_Paradigm_Shift_or_Just_Spin (дата звернення 15.09.2020). file:///C:/Users/%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/The_Green_Growth_Narrative_Paradigm_Shift_or_Just_.pdf
12. Green Growth and Developing Countries. URL: <https://www.oecd.org/development/environment-development/50559116.pdf> (дата звернення 21.11.2020)
13. Егорова М. С. Практика стимулирования перехода к «зеленой экономике»: международный опыт. Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2013. Т.3. С. 1651–1655. URL: <http://e-koncept.ru/2013/53333.htm>.
14. Green economy progress measurement framework. PAGE. 2017. URL: <https://www.un-page.org/green-economy-progress-measurement-framework> (дата звернення 06.10.2020).
15. Green Growth Index. URL: <http://greengrowthindex.gggi.org/#cover> (дата звернення 06.10.2020).

References

1. Konferentsiya Organizatsii Ob'yedinennykh Natsiy po ustoichivomu razvitiyu «Rio+20». URL: <https://web.archive.org/web/20120730170520/http://www.un.org/ru/ecosoc/about/uncsd-rio.shtml>. (дата звернення 9.09.2020)
2. UN Environment Programme. Green Economy. URL: <https://www.unenvironment.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy> (дата звернення 9.09.2020)
3. What is an «Inclusive Green Economy»? URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter/what-inclusive-green-economy> (дата звернення 30.11.2020)
4. Stern N. Stern Review: The Economics of Climate Change. London: Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment 2006. 700 с. URL: http://mudancasclimaticas.cptec.inpe.br/~rmclima/pdfs/destaques/sternreview_report_complete.pdf (дата звернення 30.11.2020)

5. Definition of 'greening'. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/greening> (дата звернення 30.11.2020)
6. Definition of 'greening'. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/greening> (дата звернення 29.11.2020)
7. Sustainable land use (greening). URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/greening_en (дата звернення 28.11.2020)
8. Working towards a Balanced and Inclusive Green Economy. A United Nations System-wide Perspective. URL: https://issuu.com/christinadianparmionova/docs/working_towards_a_green_economy
9. Making nature's values visible. URL: <http://teebweb.org/> (дата звернення 23.11.2020)
10. Jänicke M. Green growth: From a growing eco-industry to economic sustainability. Energy Policy. 2012. P. 13–21. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0301421512003503> (дата звернення 15.09.2020).
11. Bowen A. The Green Growth Narrative: Paradigm Shift or Just Spin? Global Environmental Change 21(4). 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/251624314_The_Green_Growth_Narrative_Paradigm_Shift_or_Just_Spin (дата звернення 15.09.2020).
file:///C:/Users/%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/The_Green_Growth_Narrative_Paradigm_Shift_or_Just_.pdf
12. Green Growth and Developing Countries. URL: <https://www.oecd.org/development/environment-development/50559116.pdf> (дата звернення 21.11.2020)
13. Yegorova M. S. Praktika stimulirovaniya perekhoda k «zelenoy ekonomike»: mezhdunarodnyy opyt. Nauchno-metodicheskiy elektronnyy zhurnal «Kontsept». 2013. T.3. С. 1651–1655. URL: <http://e-koncept.ru/2013/53333.htm>.
14. Green economy progress measurement framework. PAGE. 2017. URL: <https://www.un-page.org/green-economy-progress-measurement-framework> (дата звернення 06.10.2020).
15. Green Growth Index. URL: <http://greengrowthindex.gggi.org/#cover> (дата звернення 06.10.2020).

Стаття надійшла в редакцію 05.03.21

УДК 330.831.8-043.86

DOI 10.33111/vz_kneu.22.21.01.08.054.060

Фещенко В. М.

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
e-mail: fvm7@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9403-6025

Балежентіс А.

доктор соціальних наук, (управління і адміністрування),
Професор Інституту лідерства та стратегічного управління
Університет Миколаса Рюмеріса
Didlaukio g. 55, Вільнюс 08303, Литва
e-mail: a.balezentis@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8489-1415

ЕВОЛЮЦІЯ НЕОЛІБЕРАЛІЗМУ: ВІД ТЕОРЕТИЧНИХ ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЙОГО ОСНОВНИХ ШКІЛ